

**МУЛТИСЕНЗОРНИЯТ ПРИНЦИП И
КОНЦЕПЦИИ ЗА РАБОТА
С ДЕЦА СЪС СПЕЦИФИЧНИ
ПОТРЕБНОСТИ
НАРЪЧНИК ЗА ЖЕЛАЕЩИ**

Word cloud containing the following terms: РОДИТЕЛ, СЕНЗИТИВНОСТ, Интеграция, учене, ДЕТЕ, специфични, умения, Желание, потребности, сенсорна стая, Психоанализа, Развитие, Концентрация, ЕМОЦИЯ, церебрална, парализа, Сетива, Мария Монтезори.

Съставител Моника Богданова

**МУЛТИСЕНЗОРНИЯТ ПРИНЦИП
ПРИ РАБОТА С ДЕЦА
(СЪС СПЕЦИФИЧНИ ПОТРЕБНОСТИ)**

НАРЪЧНИК ЗА ЖЕЛАЕЩИ

Под редакцията на **МОНИКА БОГДАНОВА**

София, 2014

Със специална благодарност на
доц. д-р Иван Чавдаров, Управител на Специализираната болница за
долекуване, продължително лечение и рехабилитация на деца с церебрал-
на парализа „Св. София“, който направи възможно създаването на мулти-
сензорна стая и подкрепи екипа в развитието му.

С благодарност и към всички специалисти от Болницата, които възп-
риеха идеята, апробираха я и я направиха своя.

*Тази книга не би била факт без финансовата подкрепа на Министерството
на образованието, младежта и науката, Фонд „Научни Изследвания“, кон-
курс „Млад учен 2011“ – „Модел за работа с деца с церебрална парализа –
структуриране и апробация“, реализиран в партньорство между СУ „Св. Кл.
Охридски“ и Специализираната болница за долекуване, продължително ле-
чение и рехабилитация на деца с церебрална парализа „Света София“.*

Под редакцията на МОНИКА БОГДАНОВА
Рецензент: проф. дпн Яна Рашева-Мерджанова
Редактор: Светозар Ненчев

© Мина Букурова, корица

ISBN 978-619-160-321-3
Издателство „Авангард Прима“

София, 2014

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	5
ДЕТЕТО, РОДИТЕЛИТЕ И БОЛЕСТТА	7
Развитието на детето – между скàлите и собственото темпо	23
<i>Физическо развитие</i>	24
<i>Сензорно развитие</i>	36
<i>Социално развитие и интерес към хората</i>	37
<i>Емоционално развитие</i>	39
<i>Сън</i>	40
Новороденото и детето – обучението като съпровождане	41
<i>Първоначални умения за четене</i>	47
<i>Първоначални умения за писане</i>	48
<i>Първоначални математически умения</i>	50
<i>Памет и развитие концентрацията на вниманието</i>	50
<i>Понятие за време</i>	52
<i>Развитие и разбиране на речта</i>	56
<i>Изследване на предметите</i>	62
Не-говорещото дете	70
Ранна превенция и мулти-екипност	73
Литература.....	76
СЕНЗОРНАТА (ДЕЗ)ИНТЕГРАЦИЯ	79
1. Сензорна интеграция.....	80
<i>Основни концепции за организацията на ЦНС</i> <i>в сензорната интеграция</i>	84
<i>Организация на сетивата</i>	88
<i>Развитие на теорията за сензорна интеграция</i>	90
<i>Интегративни сензорни функции</i>	94
<i>Еволюция на сензорната интеграция</i>	100
2. Сензорна дезинтеграция.....	101
<i>Видове дисфункции на сензорната интеграция</i>	102
<i>Сигнали за нарушена сензорна интеграция</i>	108
3. Сензорно-интегративна терапия.....	113
<i>Принципи</i>	115
<i>Стимулиране на сензорната интеграция</i>	122
<i>Сензорно-интегративната терапия и Детето</i>	125
<i>Родителите и мултисензорният принцип</i>	129
4. Обучението на специалистите.....	133

5. Приложение на сензорно-интегративната терапия при работа с деца с церебрална парализа (ДЦП)	139
<i>Същност и класификация на видовете церебрална парализа</i>	139
<i>Принципи на сензорно-интегративната терапия при деца с церебрална парализа</i>	145
Литература.....	160
ВЛИЯНИЕТО НА БИЛИНГВИЗМА ВЪРХУ МОРФОЛОГИЧНИТЕ ПОЗНАНИЯ И ВЪРХУ ЧЕТЕНЕТО	163
1. Четене.....	163
2. Морфология и морфологично съзнание: една сложна научноизследователска област.....	164
3. Билингвизъм (двуетичие)	165
4. Характеристиките на езиците и на междуезичния трансфер.....	168
5. Резултати от емпиричното изследване.....	173
Литература.....	175
МЕТОДЪТ НА МАРИЯ МОНТЕСОРИ	177
Мария Монтесори – жената, която пре-написва педагогиката.....	177
„Помогни ми да го направя сам“	178
Развитие на българския опит.....	186
Литература.....	188
МУЛТИ-СЕНЗОРНАТА СТАЯ – „КОГА? КАК? ЗАЩО?“	190
<i>История и развитие на идеята</i>	190
Създаване на мултисензорна стая – добро планиране и стратегия за работа.....	200
<i>Дизайн и конструиране на мултисензорно пространство</i>	205
Използване на мултисензорното оборудване	212
<i>Допир</i>	213
<i>Движение</i>	218
<i>Зрение</i>	221
<i>Приложение 1. Механизми за използване на мултисензорна стая</i> ...	226
<i>Приложение 2. Бланка за саморефлексия (за работа в мултисензорна стая)</i>	227
<i>Приложение 3. Примерни истории за работа в мултисензорна стая</i>	228
<i>Приложение 4. Чек-лист на оборудването за сензорна среда</i>	231
Библиография.....	243
СТИХЧЕТА, БРОИЛКИ И ЗАЛЪГАЛКИ.....	244
За авторите.....	255

УВОД

Всичко е език – вкус, цвят, допир, мирис, звук, поза, жест – мета-език на общуване. Да разпознаваме знаците на това общуване, означава да сме формирали своята схема на тялото и да сме сензитивни за неговия образ. Именно чрез сетивността се приобщаваме към Света, (о)познаваме го и го изобретяваме, (о)познавайки и себе си.

Бебето усеща в утробата на майка си, вижда, разпознава гласове, а мелодиите, които е слушала майката го успокояват след като се роди. Началото на вкусовете е тогава – това, с което се храни майката е това, от което бебето има нужда и й дава сигнали за своите предпочитания. За това обикновено се казва: „Бременността ми беше странна – ядяха ми се само зеленчуци“. А дали на бебето не е било необходима определена хранителна съставка? Бременността е състоянието на майката, но всъщност бебето е това, което се развива – още тогава то развива своята сетивност и „говори“, ритайки, движейки се в мулти-сензорна среда (ударите на сърцето, дишането, звуците от органите). Бебето се ражда на 9 мес., заченато в думите на своите родители още преди бременността и именно през тези думи, през пространството, което са отворили за него то се вписва като желаещо същество. Най-напред – да живее. Много от тези преживявания намират израз в мулти-сензорната стая, където специалистът преживява отново с детето тези предходни периоди, в които се е случило нещо непредвидено (падане, прокървяване, необходимост от хоспитализация „за задържане“ и т.н.) или думи, които е усетило, но не са били изречени (желание за друг пол, смърт на близък, предишен аборт).

Тази книга е стремеж да обединим телесното и психичното чрез разгадаване на детския език. Сензорната интеграция не би могла да има успех, ако не е в контекста на детското развитие още в утробата на майката. Както и ако специалистите залагат само на идеята да провокират „адаптивни отговори“. Симптомът-страдание също може да бъде адаптивен отговор, апел за помощ към Възрастен. Сензорната дезинтеграция има своята история в семейния живот и чрез начина, по който се е говорило за детето, за майката. Думите са тези, които дез-интегрират и като спасителни пояси дават възможност на бебето и детето да (из)плуват към брега на своята независимост и развитието си като Субект, личност, а не като обект, над който се упражнява влияние, обучава се или се извършват „корекционни дейности“. В този смисъл, мулти-сензорният подход би бил пластична хирургия, ако не се имат предвид историята на детето, особеностите на развитието му, Желанията и тъгата му. Да развиваш усещанията на друг, да можеш да ги декодираш, означава да си развил

и декодирал своите – това е предизвикателството пред специалистите, за които Édouard Séguin пише: „Учителите трябва да бъдат добре изглеждащи, приятно говорещи и много усърдни в действията, които биха ги направили атрактивни. Тяхното поведение и тонът на техния глас трябва да бъдат изучавани със същата грижа, както на големите актьори, подготвящи се за сцената, където трябва да покорят умове, които са слаби и да ги изпълват с великата емоция на живота”¹. Можем да допълним с думите на М. Монтесори, която казва за себе си: „Чувствах, че отдавам от собствената си вътрешна сила. Това, което наричаме кураж, комфорт, обич и уважение са всъщност изтощение за душата. Колкото си по-щедър в своите усилия, толкова повече възвръщаш живота на тези, на които се отдаваш. Без такова вътрешно усилие и най-силният външен стимул би останал незабелязан”².

Тази книга би била „изтощение за душата“ ако не сте (пре)откриватели – на себе си, на работата си, на Бебето и Детето. И не сте изобретили механизмите за професионална подкрепа, и развитие (супервизия, интервизия, личен опит и т.н.), а се опитвате да разберете случващото се основно през житейския си опит.

Авторите са ентузиастични творци, избрали да се развиват въпреки трудностите и с желание да ви преведем през *разбирането на детето, родителите и болестта, сензорната (дез)интеграция, четенето, методът на М. Монтесори, мулти-сензорната стая* – предизвикателства, които изпитват Вашата сензитивност, критичност и изобретателност.

Вероятно много често читателят ще се пита: „Възможно ли е да се направи?”. Отговорът е „Да”! Не всичко е въпрос на финансови средства – достатъчно е да имате търпение, свобода да изобретявате и сензитивност към случващото се. Много специалисти и родители вече са уморени, отчаяни, безпомощни – разбираемо е. Но се надяваме тази книга да бъде вдъхновение и провокация, Желание.

Предлагаме Ви да пишем в съ-авторство, защото:

Единствено преживените думи променят своя смисъл – независимо от еднаквото звучене.

М. Б.

*Моника Богданова
Кръстина Тодорова
Елисавета Петкова
Благовеста Радославова
Юлия Богданова
Николай Ракъджиев*

¹ Montessori, M. (1991). The discovery of the child. London.

² Пак там.